

М. І. Руденко

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-1983-5799>

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

**СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ГРАМАТИЧНИХ КАТЕГОРІЙ
ЧАСУ ТА ОСОБИ ДІЄСЛІВ РУХУ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ
«УКРАЇНЬСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА»
(НА ПРИКЛАДІ ТЕМИ «У МІСТІ. УРОК 2»)**

М. І. Rudenko

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

**THE SYSTEM OF EXERCISES FOR STUDYING THE GRAMMATICAL
CATEGORY OF TIME AND PERSONS OF MOVEMENT VERBS
IN CLASSES OF THE DISCIPLINE “UKRAINIAN AS A FOREIGN
LANGUAGE” (BASED ON THE TOPIC “IN THE CITY. LESSON 2”)**

Анотація. Перед викладачами української мови як іноземної сьогодні стоїть непросте завдання – відібрати з усього обширу лексичного багатства та граматичних парадигм ті, які позначені найбільшою вживаністю і, відтак, є найбільш необхідними для вивчення. Здійснюючи це на практиці, лінгводидакти перебувають у стані постійного пошуку нових підходів до навчання, нетривіальних методик викладання. А вже кінцевим результатом опанування курсу «Українська мова як іноземна» повинна стати людина з вільними навичками спілкування в чужомовному для неї середовищі.

У статті запропоновано апробоване заняття з дисципліни «Українська мова як іноземна» на тему «У місті. Урок 2». Оскільки Урок 1 і Урок 2 складають тематичну цілісність, на другому занятті продовжується робота із локативною лексикою. Перший блок вправ призначений для активного залучення у розмову студентів із застосуванням вивченої урбаністичної лексики та опрацюванням нових слів. Із застосуванням мультимедійних технологій останні покращують комунікативні навички, розмовляючи про побачене. Тема визначила опрацювання таких граматичних категорій, як особа, час та рід одновидових дієслів руху – *іти/ходити*, *їхати/їздити*, а відтак – їхньої сполучуваності з локативними іменниками та прислівниками. Вживання цих дієслів у контексті продемонстровано на прикладі діалогів, які відтворюють звичні для студентів ситуації з повсякденного життя.

Грамматичні форми дієслів систематизовано за допомогою таблиці, у якій суміщено граматичні категорії особи, часу та роду. Це дозволяє візуалізувати одну з найскладніших тем для вивчення та актуалізувати вже вивчені знання про дієслово. Навички використання правильних грамем є дуже важливими для подальшого ефективного комунікування в іншомовному середовищі, особливо в професійному мовленні.

Система тренувальних вправ покликана сформувати розуміння семантичної різниці у змісті пар слів *іти/ходити*, *їхати/їздити*, відтак вміння застосовувати особові форми дієслів у реченні, також диференціювати їх у часовій площині. Зміст вправ дозволяє також пригадати попередні граматичні теми, зокрема рід іменника. Читання діалогів закріплює розуміння контекстуального вживання вивченого. Результатом заняття вбачаємо вільне оперування опрацьованим на занятті лексико-граматичним матеріалом у повсякденному та професійному спілкуванні.

Ключові слова: українська мова як іноземна; комунікативний підхід; граматична категорія особи; граматична категорія часу; дієслово.

Abstract. The teachers of Ukrainian language as a foreign one face the complicated task i.e. to see the wide range of lexical richness and grammatical paradigms that are supposed to be the most useful by students, and thus, are the most necessary for studying by foreign students. Implementing this in practice, language teachers are in a state of constant search for new approaches to learning, non-trivial teaching methods. The final result of mastering the course «Ukrainian as a foreign language» should be a person with free communication skills in a foreign language environment.

The article offers a tested lesson on the subject “Ukrainian as a foreign language” on the topic “In the city. Lesson 2”. Since Lesson 1 and Lesson 2 form a thematic integrity, the second lesson continues to work with locative vocabulary. The first block of exercises is designed to involve students in the conversation with the use of learned urban vocabulary and the development of new words actively. With the use of multimedia technologies, the latter improve communication skills by talking about what they have seen. The topic defined the elaboration of such grammatical categories as person, tense and gender of one-species verbs of movement - *go / walk, go / ride (іти/ходити, їхати/їздити)*, and thus - their compatibility with locative nouns and adverbs. The use of these verbs in context is demonstrated by the example of dialogues that reproduce the usual situations for students from everyday life.

Grammatical forms of verbs are systematized using a table that combines the grammatical category of person, tense and gender. This allows you to visualize one of the most difficult topics to study and update the already learned knowledge of the verb. The skills of using correct grammar are very important for further effective communication in a foreign language environment, especially in professional speech.

The system of training exercises is designed to form an understanding of the semantic difference in the meaning of pairs of words *go/walk, go/ride*, hence the ability to use personal forms of verbs in a sentence, as well as to differentiate them in the temporal plane. The content of the exercises also allows you to recall previous grammatical topics, in particular the genus of the noun. Reading dialogues reinforces the understanding of the contextual application of the studied. The result of the lesson is the free operation of lexical and grammatical material developed in the lesson in everyday and professional communication.

Key words: Ukrainian as a foreign language; communicative approach; grammatical category of persons; grammatical category of time; verb.

Вступ. Останнє десятиліття характеризується збільшенням кількості іноземних студентів, які їдуть навчатися в українські ЗВО. Адаптуватися до нового соціокультурного середовища, сформуваватися як розвинена міжкультурна особистість дозволяє у тому числі і вивчення такої дисципліни, як «Українська мова як іноземна». З'являються нові програми, підручники, спецкурси, виникає потреба в сучасних методичних напрацюваннях. Лінгводидакти спрямовують свої зусилля на пошук оптимальних шляхів навчання фонетики, морфології, граматики, синтаксису та стилістики української мови, опанування її лексичного багатства. Крім того, важливою місією при вивченні дисципліни є формування в іноземних студентів чіткого образу України як країни з багатою тисячолітньою історією та культурою, науковими та мистецькими здобутками, відтак поширення цього гранднاراتиву у світі.

Як зазначено у робочій програмі дисципліни «Українська мова як іноземна»: «Комунікативна мета є основною й передбачає системний багатокомпонентний опис цілей комунікативно-орієнтованого навчання, в основу якого покладено модель мовленнєвої поведінки носія української мови. При цьому мова є засобом адаптації в чужому для інокомуніканта середовищі та засобом формування духовно багатой вторинної мовної особистості з високим рівнем мовленнєвої компетентності та з готовністю до освітньої діяльності в умовах вищої школи» [9].

Для досягнення цієї мети через систему занять іноземні студенти навчаються не лише правильного вживання лексем та їхніх граматичних форм, а й толерантності до інших культур, активного залучення в культурний та професійний дискурс.

Дослідження проблем, які виникають у процесі викладання української мови як іноземної, викликають значне зацікавлення фахівців. Науковий доробок лінгводидактів поповнили праці Я. Гладир, І. Жовтоніжко, Т. Єфімової, А. В. Ільків, Т. Лагути, С. М. Луцак, Е. Ляпичева, Д. Мазурик, Л. Маць-

ко, І. Кочан, О. І. Криницької, Т. Кудіна, А. Кулик, О. Тростинської, Г. Тохтар, Б. Сокола та інших.

Вивчення граматичних категорій дієслова стало предметом наукового аналізу для таких науковців, як О. Ачилова, Р. Монастирська, О. Новіцька, З. Мацюк, А. Царук, Л. Шеремета, І. Юзвяк. Опрацювання цієї теми – один із наважчих етапів вивчення граматики на заняттях з української мови як іноземної, і, попри значні напрацювання дослідників, проблеми опанування іноземномовними студентами особливостей функціонування дієслівних парадигм залишаються недостатньо висвітленими у доробку лінгводидактів.

Мета дослідження – запропонувати систему вправ для вивчення одновидових дієслів руху *іти/ходити, їхати/їздити* на занятті з української мови як іноземної, яка задіює різні види мовленнєвої діяльності. При цьому розглянути труднощі опанування граматичних категорій часу, особи та роду дієслова, а також особливостей контекстуального вживання зазначених лексем в українській мові через систему вправ. Завдання апробовано на заняттях з української мови як іноземної та у підручнику «Українська мова як іноземна» для 2 року навчання [8].

Методи дослідження: спостереження, опис, узагальнення, пояснення, аналіз.

Результати дослідження. За словами І. Вихованця, характерологічною граматичною ознакою, граматичним стрижнем, навколо якого об'єднуються морфологічні, синтаксичні і словотвірні явища української мови, є невіддільне поєднання дієслівності й іменниковості [2].

З огляду на зазначене, лексичне наповнення теми «У місті» визначає граматичні теми, які виносяться на розгляд. На Уроці 1 [6, с. 123–128] студенти, komponуючи речення, опрацьовували іменники-локативи і поєднували їх з найбільш вживаними дієсловами, такими, як: *іти, їхати, стояти, розташовуватись* тощо. Саме тому було обрано для розгляду місцевий відмінок іменника. На Уроці 2 у тому ж лексико-семантичному

полі закономірно розглядаються дієслова руху у категоріях часу, особи і роду.

На початку заняття – опрацювання словника. Для вивчення студентам пропонуються такі *слова*: деколи, дерево, змагання, їздити, інколи, іти, їхати, перехрестя, пізніше, подвір'я, потім, рух, ходити, часто, щодня, щороку, щотижня, та *словосполучення*: майданчик для паркування, один напрямком.

Перша вправа спрямована на повторення форми місцевого відмінка, пригадування слів, пов'язаних із розташуванням, і складає два коротких діалогі-розпитування, які відтворюють типові поширені комунікативні ситуації.

Завдання 1. Прочитайте діалоги.

<p>1. – Привіт, Дамі!
 – Привіт, Еммо!
 – Скажи, на цій вулиці є тролейбусна зупинка?
 – Так, на цій вулиці є тролейбусна зупинка. Я їжджу тролейбусом на заняття з української мови. А ти?
 – Так, я теж.
 – А де розташований спортивний зал університету?
 – Біля гуртожитку. Я ходжу туди з друзями. Можемо піти разом.
 – Добре, обов'язково підемо разом.
 – Дякую, до зустрічі.
 – До зустрічі.</p> <p>2. – Добрий день!
 – Добрий день!
 – На цій вулиці є аптека?
 – Ось тут, у цій будівлі. Біля неї є ще одна аптека.
 – Дякую, Ви мені дуже допомогли.
 – Прошу!</p> |
|--|

Також, як варіант, з метою активізації опорних знань, викладач може ініціювати розмову у формі діалогу між студентами, спонукаючи їх запитати товариша, на якій вулиці він живе, де купує піцу, чи є магазини та супермаркети на його вулиці, чи є аптеки, банки, кінотеатри тощо?

Використання діалогу та розпитувань після нього вважаємо актуальним, оскільки, як зазначає Л. Шеремета, «для студентів-іноземців, що вивчають дисципліни рідною (англійською) мовою, українська засвоюється для комунікації в соціокультурному оточенні країни, в якій вони здобувають професійну освіту». Як слушно наголошує зазначена дослідниця, основне завдання викладача – це вироблення в студентів умінь і навичок комунікативно вправно користуватися засобами української мови як іноземної в різних життєвих ситуаціях та у своїй професійній діяльності, адекватно сприймати діалогічне мовлення на слух, вести діалог [11, с. 104].

Завдання 1 слугує своєрідною розминкою перед наступними, дозволяє пригадати вивчене. Адже завдання 2 уже передбачає залучення ширшого кола лексичних одиниць на позначення локативів.

Завдання 2. Скажіть, що Ви бачите на малюнку?

За допомогою мультимедійних засобів студенти отримують зображення міських вулиць і відповідають на запитання. Також пригадують лексичний матеріал попереднього заняття та опрацьовують новий, уводячи його в речення. Можна провести у вигляді змагання: хто може назвати якнайбільше іменників – назв урбаністичних реалій.

Розглядаючи те ж саме зображення та відповідаючи на питання викладача із завдання 3, студенти залучають нові слова із словника до заняття.

Завдання 3. Відповідайте.

1. Тут є стадіон? 2. Тут є низькі будівлі? 3. Біля вокзалу є тролейбус? 4. На дорозі є автомобіль? 5. Тут є високі будівлі? 6. Біля будинку є подвір'я? 7. Біля будинку є майданчик для паркування? 8. На дорогах є пішохідні переходи? 9. Біля тротуару є автобус? 10. Біля подвір'я є дерева? 11. Біля перехрестя є тролейбус? 12. Біля стадіону є майданчик для паркування? 13. Біля перехрестя є пішоходи? 14. Біля перехрестя є світлофор?

Викладач наголошує студентам на тому, що відповідати потрібно повним реченням. Це дозволяє краще запам'ятати типові дієслівно-іменникові конструкції та речення, в яких вони функціонують.

Лексична тема спонукала до обрання саме таких граматичних категорій, як особова форма та часи дієслів руху. Дієслово, як відомо, є носієм динамічної ознаки, її семантичні складові передаються розгалуженою системою граматичних категорій і, відповідно, граматичних форм. Як зазначають дослідники, через категорію особовості засвідчується безпосередній зв'язок із виконавцем у парадигмі дієвідмінювання [1, с. 157].

Підтримуємо думку тих лінгводидактів, хто вважає, що студентам-іноземцям слід подавати до опанування той граматичний мінімум, яким вони зможуть оволодіти і надалі активно використовувати. «Чим менший обсяг граматичного матеріалу необхідно опанувати студентам, тим більше шансів, що в умовах існуючих часових обмежень на вивчення іноземної мови ті, хто навчаються, зможуть успішно цим мінімумом оволодіти. Тому саме тут потрібна максимально можлива мінімізація граматичного матеріалу для засвоєння (включення до граматичного мінімуму всього абсолютно необхідного, але безжалісне виключення з нього всього

зайвого, без чого можна обійтися у тій специфічній іншомовній комунікації, якої навчають студентів, що опановують ту чи іншу немовну професію) [7, с. 212]. У виборі граматичної теми для нашого заняття «У місті. Урок 2» ми керувалися таким критерієм, як розповсюдженість та вживаність.

Предикативна функція дієслова зумовлює велику кількість зв'язків, відношень. Ця частина мови позначає дуже неоднорідні дії, стани, пов'язані з реальною дійсністю. Дієслову, яке є центром синтаксичних зв'язків, властиві такі граматичні категорії, як час, спосіб, вид, стан, особа. Суб'єктні та об'єктні відношення у реченні також пов'язані з предикатом [3].

Дослідники окремо виділяють такі дієслова, які

окреслюють односпрямованість/різноспрямованість руху. Вони належать до широковживаних слів, а тому ми обрали їх як граматичну тему до розгляду. «Найдавнішим РДД (рід дієслівної дії – уточнення наше – М. Р.), представленим ще в праслов'янській мові в період зародження категорії виду, є дієслова різноспрямованого руху, що протиставляються недоконаним дієсловам односпрямованого руху (бігати – бігти, їздити – їхати, ходити – іти, лазити – лізти, носити – нести, повзати – повзти, плавати – плисти/пливти, возити – везти)» [1, с. 206]. Для вивчення на занятті ми розглядаємо дві пари: іти – ходити, їхати – їздити.

При опрацюванні граматичного матеріалу в таблиці пригадуємо зі студентами, що іменна катего-

Завдання 4. Прочитайте. Запам'ятайте.

Дієслова руху	
Один раз в одному напрямку	Вживається зі словами часто, завжди, інколи, деколи, щодня
<p>Іти (йти) Теперішній час: Я іду (йду). Ти ідеш (йдеш). Він/вона іде (йде). Ми ідемо (йдемо). Ви ідете (йдете). Вони ідуть (йдуть).</p> <p>Минулий час: Він ішов (йшов). Вона ішла (йшла). Вони ішли (йшли).</p> <p>Майбутній час: іти → піти Я піду. Ти підеш. Він піде. Ми підемо. Ви підете. Вони підуть.</p> <p>! Завтра я піду в університет. = Завтра я йду в університет.</p>	<p>Ходити Теперішній час: Я ходжу. Ти ходиш. Він/вона ходить. Ми ходимо. Ви ходите. Вони ходять.</p> <p>Минулий час: Він ходив. Вона ходила. Вони ходили.</p> <p>Майбутній час: Я буду ходити. Ти будеш ходити. Він/вона буде ходити. Ми будемо ходити. Ви будете ходити. Вони будуть ходити.</p>
<p>Їхати Теперішній час: Я їду. Ти їдеш. Він/вона їде. Ми їдемо. Ви їдете. Вони їдуть.</p> <p>Минулий час: Він їхав. Вона їхала. Вони їхали.</p> <p>Майбутній час: Я поїду. Ти поїдеш. Він/вона поїде. Ми поїдемо. Ви поїдете. Вони поїдуть.</p>	<p>Їздити Теперішній час: Я їжджу. Ти їздиш. Він/вона їздить. Ми їздимо. Ви їздите. Вони їздять.</p> <p>Минулий час: Він їздив. Вона їздила. Вони їздили.</p> <p>Майбутній час: Я буду їздити. Ти будеш їздити. Він/вона буде їздити. Ми будемо їздити. Ви будете їздити. Вони будуть їздити.</p>

рія роду виявляє себе у формах минулого часу. При подальшому виконанні вправ звертаємо увагу на рід дієслова. Для того щоб отримати практичні навички вживання зазначених лексем, студенти читають запропоновані діалоги. Читання діалогу та опрацювання правильних форм вживання дієслів руху дозволяють запам'ятати також особливості вживання особових форм. Опрацьовуючи форму майбутнього часу дієслів, ми беремо до розгляду його складену форму, в основі якої лежить інфінітив, сполучений з особовими формами допоміжного дієслова *бути*. На нашу думку, ця форма, на відміну від складної, значно легша для сприйняття і вивчення.

Завдання 5. Читайте діалоги. Зверніть увагу на підкреслені слова.

<p>1.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Привіт, Андрію! – Привіт, Патрику! – Що ти робиш? – Чекаю на тролейбус. Мені потрібно <u>їхати</u> на заняття. – Ця вулиця далеко? – Так, тролейбус <u>іде</u> 40 хвилин. – А я <u>їду</u> на стадіон. Там сьогодні змагання. – Бажаю успіху. – Дякую! <p>2.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Добрий день! – Добрий день! – Ви живете в цьому будинку? – Так, а Ви? – Я живу в сусідньому будинку. – Вам близько <u>йти</u> до автовокзалу? – Так, дуже близько. – Як нам пройти в супермаркет? Він знаходиться на цій вулиці? – А ми <u>їдемо</u> в аптеку і в банк, які розташовані біля супермаркету. Ходімо з нами. Ми покажемо дорогу. – Дякую. <p>3.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Привіт! – Привіт! – Куди ти <u>їдеш</u> після занять? – Я їду в театр. А ти <u>ходиш</u> у театр? – Так, я часто <u>ходжу</u> в театр. – Де розташований театр? – Він знаходиться на площі, біля залізничного вокзалу. – Наступного разу <u>підемо</u> в театр разом. – Так, обов'язково!

Використовуючи таблицю, студенти виконують подальші вправи. Завдання 6 і 7 формують навички вживання дієслів руху. Як уже зазначали інші дослідники, «Система вправ для вивчення української мови як іноземної завжди повинна

мати на меті практичне оволодіння, що спрямоване на освоєння тих операцій з мовним матеріалом, які необхідні для розуміння і самовираження. Відомо, що головна складність оволодіння граматичними вміннями та навичками полягає не в запам'ятовуванні окремих фактів мови, а в оволодінні дій із ними» [5, с. 80]. Студенти повинні навчитися не лише вживати правильний час та особу, але й потім відтворити такі форми. Хоча вправи однотипні, вони покликані зафіксувати навички розуміння та вживання слів *іти/ходити*, *їхати/їздити* відповідно до їх лексичних значень. Для цього слова уведено в речення з відповідним контекстом. Попри те, що зазначені дієслова демонструють полісемічність, на занятті вважаємо за доцільне зосередитися все-таки на прямому, головному значенні лексем *іти/ходити*, *їхати/їздити*.

Значення дієслів одноразової дії *іти*, *їхати* конкретизується також через їх зв'язок із відповідними іменниками (займенниками), а повторюваної дії *ходити*, *їздити* – через поєднання з темпоральними прислівниками, як-от: часто, завжди, інколи, деколи, щодня, що зазначено нами в таблиці завдання 4.

Завдання 6. Поставте дієслова *іти (йти)/ходити* у правильній формі.

<p>1. Я (йти) на зупинку на цій вулиці. 2. Ми (йти) в аптеку і банк увечері. 3. Ти (йти) в супермаркет біля будинку пізніше. 4. Пішоходи (йти) через пішохідний перехід зараз. 5. Ви (іти) біля перехрестя потім? 6. Ми (іти) на заняття сьогодні. 7. Вони (ходити) в театр щомісяця. 8. Куди ти (ходити) щовечора? 9. Зручними тротуарами часто (ходити) пішоходи. 10. Щодня після занять ми (ходити) обідати в кафе. 11. Ти (іти) наступної суботи в театр? 12. Кароліна з університету вчора (іти) дуже швидко. Що трапилося? 13. Ти (ходити) в супермаркет за продуктами? 14. Ми (ходити) в цю перукарню щомісяця.</p>
--

Під час виконання вправ варто обговорювати речення, уточнювати розуміння їхнього змісту студентами, прагнути до того, щоб студенти вмотивовано використовували особу, рід та час дієслова. Для закріплення комунікативних навичок після виконання вправи можна продовжити роботу, формулюючи студентам запитання на основі опрацьованих речень: ви їдете на заняття завтра, ви їдете на батьківщину щороку, чим ви їдете у спортзал щодня, куди ви ходите обідати щодня, ви їдете на концерт сьогодні після занять? Такі та подібні запитання, які стосуються їхнього щоденного життя, дозволяють зрозуміти, а відтак й активно залучати лексику з цього заняття у

Завдання 7. Поставте дієслова *їхати/їздити* у правильній формі.

1. Вона (їздити) на заняття тролейбусом. 2. Студенти (їздити) на змагання на стадіон вчора. 3. Домінік (їхати) додому в Нігерію влітку. 4. Широкими дорогами міста щодня (їздити) автобуси, тролейбуси, таксі та автомобілі. 5. Я (їхати) тролейбусом у спортивний зал. 6. Таксі зазвичай (їхати) швидко, а тролейбус (їхати) повільно. 7. Дівчина завжди (їздити) на залізничний вокзал автобусом. 8. Я (їздити) додому в Індію щороку. 9. Студенти щороку (їздити) на екскурсію у Львів. 10. Ти (їздити) в басейн на таксі чи автобусом? 11. Він (їхати) на стадіон на змагання сьогодні. 12. Ми (їхати) на заняття з української мови завтра. 13. Я (їхати) зараз на зустріч з друзями. 14. Щороку студент Ахмед (їздити) на конференцію.

майбутніх комунікативних ситуаціях. Також з метою покращення опанування іноземномовними студентами цієї граматичної теми та лексичного мінімуму дослідники пропонують інші типи вправ, як-от: гуморески, тексти, ігри [12, с. 181].

Висновки та перспективи подальших досліджень. В основі важливості вивчення дієслів руху лежать їх поняттєва основа та синтаксична орієнтованість. Як зазначає у своєму дисертаційному дослідженні Н. Мединська, «процес формування значень є когнітивним, пізнавальним процесом,

Список літератури

1. Безпояско О. К. Граматика української мови. Морфологія : підручник / О. К. Безпояско, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – К. : Либідь, 1993. – 336 с.
2. Вихованець І. Р. Дієслівно-іменниковий граматичний тип української мови / І. Р. Вихованець // Українська мова. – 2012. – № 2. – С. 3–10.
3. Вихованець І. Теоретична морфологія української мови / Іван Вихованець, Катерина Городенська ; за ред. І. Р. Вихованця. – К. : Пульсар, 2004. – 398 с.
4. Мединська Н. М. Семантико-граматична диференціація ознакових слів : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01 «Українська мова» / Мединська Наталія Миколаївна. – К., 2018. – 451 с. Бібліогр.: с. 380–441.
5. Новіцька О. І. Комплекс вправ для вивчення давального відмінка на практичних заняттях з української мови як іноземної / О. І. Новіцька // Медична освіта. – 2019. – № 3. – С. 72–75.
6. Руденко М. Вивчення урбаністичної лексики та поняття локусу на заняттях із дисципліни «Українська мова як іноземна» (на прикладі теми «У місті. Урок 1») / М. Руденко // Медична освіта. – 2020. – № 4. – С. 123–128.
7. Тарнопольський О. Б. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі : підручник /

тісно взаємопов'язаним із пізнанням навколишнього світу та формуванням відповідних понять. У мовленнєвій та когнітивній діяльності людина використовує «первинне» значення мовного знака або освоєний образ знака як засіб дескрипції (представлення) змістового континууму» [4, с. 101–102]. Використовуючи вивчені лексеми, правильно застосовуючи їхні граматичні інваріанти, іноземномовний студент опановує нове соціокультурне середовище. Погоджуючись із думкою дослідників, зазначимо, що це сприятиме формуванню повноцінного усного діалогічного мовлення українською мовою [10, 11]. Саме тому при доборі граматичних тем для опанування їх студентами-іноземцями та формуванні комплексу вправ для цього має першорядне значення частота вживання, розповсюдженість, необхідність для соціокультурного інтегрування в українськомовне середовище. Вивчення граматичних категорій часу і особи дієслів руху розкриває широкі можливості для подальшого опрацювання сполучуваності цих дієслів з місцевим та знахідним відмінками, тому перспективами подальших досліджень вбачаємо розробку й апробацію відповідних вправ на занятті «Умісті. Урок 2» і при вивченні тем «Віртуальна екскурсія Тернополем. Урок 1» та «Віртуальна екскурсія Тернополем. Урок 2».

О. Б. Тарнопольський, М. Р. Кабанова. – Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. – 256 с.

8. Українська мова як іноземна для студентів медичних спеціальностей : навч. посіб. / [П. І. Гавришак, І. Д. Драч, І. Я. Заліпська та ін.] ; за ред. М. П. Тишковець. – Тернопіль : ТНМУ, 2019. – 312 с.

9. Українська мова як іноземна: Робоча програма для іноземних студентів вищих навчальних закладів МОЗ України. Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я». – Тернопіль, 2020. – 33 с. – URL : <https://moodle.tdmu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=211155>.

10. Шеремета Л. П. Система вправ для вивчення дієслова та його граматичних категорій іноземними студентами-медиками / Л. П. Шеремета, О. І. Новіцька // Педагогічні науки. – 2018. – Вип. LXXXIV, т. II. – С. 179–182.

11. Шеремета Л. П. Формування навичок діалогічного мовлення студентів медичних спеціальностей під час вивчення курсу «Українська мова як іноземна» / Л. П. Шеремета // Медична освіта. – 2019. – № 3. – С. 103–107.

12. Юзвяк І. Вивчення дієслів руху на заняттях з української мови як іноземної: практичні аспекти / І. Юзвяк // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2013. – Вип. 8. – С. 178–185.

References

1. Bezpoiasko, O.K., Horodenska, K.H., & Rusanivskyi, V.M. (1993). *Hramatyka ukrainskoi movy. Morfolohiia [Grammar of the Ukrainian language. Morphology]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
2. Vykhoanets, I. (2012). Diieslivno-imennykovyi hramatychnyi typ ukrainskoi movy [Verb-noun grammatical type of the Ukrainian language]. *Ukrainska mova – Ukrainian Language*, 2, 3-10 [in Ukrainian].
3. Vykhoanets, I., & Horodenska, K. (2004). *Teoretychna morfolohiia ukrainskoi movy [Theoretical morphology of the Ukrainian language]*. Kyiv: Pulsary [in Ukrainian].
4. Medynska, N.M. (2018). *Semantyko-hramatychna dyferentsiatsiia oznakovykh sliv [Semantic and grammatical differentiation of sign words]*. Kyiv [in Ukrainian].
5. Novitska, O.I. (2019). Kompleks vprav dlia vyvchennia davalnoho vidminka na praktychnykh zaniattiakh z ukrainskoi movy yak inozemnoi [A set of exercises for studying the dative case in practical classes on the Ukrainian language as a foreign one]. *Medychna osvita – Medical Education*, 3, 72-75 [in Ukrainian].
6. Rudenko, M.I. (2020). Vyvchennia urbanistychnoi leksyky ta poniattia lokusu na zaniattiakh iz dystsyplin y «Ukrainska mova yak inozemna» (na prykladi temy «U misti. Urok 1») [Study of urban vocabulary and the concept of locus at the lessons for the course «Ukrainian as a foreign language» (on the example of the topic «In the city. Lesson 1.»)]. *Medychna osvita – Medical Education*, 4, 123-128 [in Ukrainian].
7. Tarnopolskyi, O.B., & Kabanova, M.R. (2019). *Metodyka vykladannia inozemnykh mov ta yikh aspektiv u vyshchii shkoli: pidruchnyk [Methods of teaching foreign languages and their aspects in higher education: a textbook]*. Dnipro: Universytet imeni Alfreda Nobelja [in Ukrainian].
8. Havryshchak, I.I., Drach, I.D., & Zalipska, I.Ya. (2019). *Ukrainska mova yak inozemna [Ukrainian language as foreign]*. Ternopil: TNMU [in Ukrainian].
9. (2020). *Ukrainska mova yak inozemna: Robocha prohrama dlia inozemnykh studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv MOZ Ukrainy. Haluz znan: 22 “Okhorona zdorovia” [Ukrainian Language as Foreign: Syllabus for foreign students of higher educational institutions of Ministry of Health of Ukraine. Branch of knowledge 22 “Health Care”]*. Ternopil. Retrieved from: <https://moodle.tdmu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=211155> [in Ukrainian].
10. Sheremeta, L.P., & Novitska, O. I. (2018). Systema vprav dlia vyvchennia diieslova ta yoho hramatychnykh katehorii inozemnykh studentamy-medykamy [A system of exercises for studying the verb and its grammatical categories by foreign medical students]. *Pedahohichni nauky – Pedagogical Sciences*, LXXXIV / II, 179-182 [in Ukrainian].
11. Sheremeta, L.P. (2019). Formuvannia navychok dia lohichnoho movlennia studentiv medychnykh spetsialnostei pid chas vyvchennia kursu «Ukrainska mova yak inozemna» [Formation of skills of dialogic speech of students of medical specialties during studying of a course «Ukrainian as a foreign language»]. *Medychna osvita – Medical Education*, 3, 103-107 [in Ukrainian].
12. Yuzviak, I. (2013). Vyvchennia diiesliv rukhu na zaniattiakh z ukrainskoi movy yak inozemnoi: praktychni aspekty [Study of movement verbs in Ukrainian as a foreign language classes: practical aspects]. *Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi – Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language*, 8, 178-185 [in Ukrainian].

Отримано 01.02.21
Рекомендовано 03.02.21

Електронна адреса для листування: rudenko@tdmu.edu.ua